Gaaâ€™ila Islaamaa-Lakk.6.2

Description

Abbaa Manaa Kee Akkamitti Filattaa? -Kutaa 2ffaa
Kutaa darbe irraa itti fufuun harâ€™as shamarran maatii ijaaru barbaadan abbaa manaa akkamii akka filatan ni ilaalla. Barruun tuni dubartoota qofaaf osoo hin taâ€™in dhiirotaafis kan taatudha. Dhiirri â€œAmaloota barruu tana keessatti tarreefaman nan qaba moo hin qabu?â€• jechuun of qorata. Ergasii, dadhabinna isaa ni jabeessa. Haalumaa kanaan barruuleen â€œNiiti tee akkamitti filatta?â€• jedhaniis, dubartootaaf kan taâ€™uudha. Achi keessatti of ilaalun of madaalu. Yoo akkana godhan, yommuu jireenya fuudhaa heerumaa keessatti wal qunnaman haala gaariin waliin jiraachuuf karaa isaaniif laaffisa. Yeroodhaan akka of qopheessan isaan taasisa. Kanaafu, obboleeyyan keenya hin fuudhiniii fi hin heerumin, tuqaalee kanniin ilaalun of haa jajjabeessan. Eeti, amaloota barruulee kanniin keessatti tuqaman hin qabu yaanni jedhu sammuu namaa qaxxaamuru dandaâ€™a. Garuu yeroo keessaa waan fooyyessitaniif abdii hin kutinaa. Guyyaa Guyyaan hanqinna qabnu foyyeessuf yoo carraaqne, In sha Allaah guyyaa tokko nama amaloota kanniini faayamu taana. Amma gara Amaloota Abbaa manaatti deebiâ€™uun itti haa fufnu.

3-Baâ€™aa fuudhaa Heerumaa kan dandaâ€™u taâ€™uu

Baâ€™aa fuudhaa heerumaa yommuu jennu wantoota lama of keessatti qabata. 1ffaa- fedhii foonii haadha manaa isaa guutuu irratti kan dandaâ€™u taâ€™uu. 2ffaa-buâ€™uuraalee jireenyaa kan akka uffataa, nyaataa fi mana jireenyaa dhiyeessu irratti dandaâ€™aa taâ€™uudha. Dhiirri wantoota lamaan kanniin yoo dhabe, dubartiin rakkachuu dandeessi. Kanaafi, Ergamaan Rabbii (SAW) dargaggoota baâ€™aa fuudhaa heerumaa irratti dandaâ€™an akka fuudhan kakaase. Kan hin dandeenye immoo akka sooman isaan jajjabeesse.

Abdullah bin Masâ€™uud(Radiyallahu anhu) akkana jechuun gabaase:
â€œYeroo dargagummaa fi qabeenya hin qabne taane Ergamaa Rabbii (SAW) waliin turre. Ergamaan Rabbii(SAW) akkana jedhan â€œ**Yaa tuuta dargaggoota! Namni isin keessaa ba`aa fuudhaa dandaâ€™u haa fuudhu. Sababni isaas ija ofii akka gadi qabatuu fi qulqullumaa isaa akka eeguf isa gargaara (kana jechuun zinaa akka hin hojjanne isa gargaara). Namni fuudhuu hin dandeenye haa soomu. Soomun fedhii foonii hirâ€™isaati**.â€• Sahiih Al-Bukhaari 5066

Kanaafu, shamarri heeruma yaaddu, â€œGurbaan kuni fedhii lamaan kanniin guutuu dandaâ€™aa?â€• jechuun itti haa yaaddu. Yoo ammatti qabeenya homaa harkaa hin qabaatin, hanga balballi rizqii isaaf banamuu obsuudha. Rabbiin (Azza wa jalla) ni jedha:

﴿وَلۡيَسۡتَعۡفِفِ ٱلَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّىٰ يُغۡنِيَهُمُ ٱللَّهُ مِن فَضۡلِهِۦۗ﴾

â€œ**Isaan waan fuudhaaf isaan barbaachisu hin argatin, hanga Rabbiin tola Isaa irraa isaan duroomsutti kabaja ofii haa eeggatan.**â€• Suuratu An-Nuur 24:33

4-Dubartootaaf garaa kan laafu taâ€™uu- Dubartoota irratti kan garaa jabaatu fi gogaa osoo hin taâ€™in isaaniif kan garaa laafu taâ€™uun ni filatama. Wanti hunduu madaalaa waan qabuuf dubartootaaf yommuu garaa laafu madaala kan eeggate taâ€™uu qaba. Garaa laafu yommuu jennu itti gaafatamummaa dubartoonni hin dandeenye itti feâ€™uu dhiisu, yommuu rakkatan isaaniif mararfachuu, sababa cimaa tokko malee rukutuu fi arrabsuu dhiisu, isaan gargaaru fi kkf.

Kanaafi, Faaxima bint Qays yommuu Muâ€™awiyaa fi Abul Jahm fuudhaaf ishitti dhufan Ergamaa Rabbii (SAW) mariâ€™achiiste. Ergamaan Rabbiis (SAW) akkana jedhaniin: â€œ**Abul-Jahm ulee ceequ irraa hin buusu** (kana jechuun dubartoota haleela). **Muâ€™awiyaan immoo hiyyeessa qabeenya hin qabu**. **Kanaafu, Usaama bin Zeyditti heerumi.â€•** Faaximaan ni jetti. â€œAni Usaamaa ni jibbe.â€• Ergamaan Rabbis (SAW) itti deebiâ€™anii ni jedhan, â€œUsaamatti heerumi.â€• Anis isatti nan heerume. Rabbiin barakaa keessa nuuf godhe. Namoonni biroo kan na hinaafan taâ€™e.â€• Sahiih Muslim 1480

Wanti asirraa barannuu â€œUsaamaa bin Zeydi qabeenya baayâ€™ee waan qabuuf isatti heerumiâ€• jechuuni osoo hin taâ€™in Ergamaan Rabbii (SAW) amala gaarii Usaamaa waan beekanifi. Sababni isaas, Usaamaan Ergamaa Rabbitti garmalee dhiyoo kan tureedha. Kanaafi, amala fi amanti isaa waan beekaniif irra deddeebiâ€™uun isatti heerumi kan jedhaniifi. Barnoonni biraa asirraa barannu, dubartiin yeroo heerumaaf yaaddu nama muxannoo qabu mariâ€™achiisudha.

5-Yommuu isa ilaaltu kan ishii gammachisu taâ€™uu- erga wal fuudhanii booda akka wal hin jibbine nama yommuu ilaaltu ishitti tolu filachuun ishiif gaariidha.

6- Ishii kan madaalu taâ€™uu

Kana jechuun amalaan ykn qabeenyan ykn sadarkaan ishii ol kan taâ€™e yookiin ishiin kan wal qixa taâ€™e taâ€™uudha. Sababni isaas, dhiirsi amalaan, qabeenyaa fi sadarkaan niiti gadi yoo taâ€™e, wal dhabbii fi rakkoon adda addaa uumamu dandaâ€™a. Ishiin isarratti olâ€™aantummaa agarsiisuun mormiin ni uumama. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa akkana jedha:

وَّٰمُونَ عَلَى ٱلنِّسَآءِ بِمَا فَضَّلَ ٱللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ وَبِمَآ أَنفَقُوا۟ مِنْ أَمْوَٰلِهِمْ ۚ

â€œ**Dhiironni dhimma dubartootatiin dhaabbatoodha. [Kunis] waan Rabbiin garii isaanii irra garii caalchisee fi qabeenya isaanii irraas waan baasaniifi.**â€• Suuratu An-Nisaa 4:34

Kana jechuun dhiironni dubartoota waan gaarii dirqama taâ€™etti ajajuu fi waan badaa irraa dhoowwun dubartoota bulchu. Akkasumas, dubartoota ykn niitiwwan isaanii irratti baasi baasun itti gaafatamummaa dhiiraati. Sababni dhiironni dhimma dubartootaa irratti dhaabbatoo ykn bulchitoota taâ€™aniif sababa lamaani:
1ffaa- Amala uumamaa Rabbiin dhiirota qofaaf kenne. Fakkeenyaf, humna cimaa qabaachu, obsuu, rakkoo cimaa dandaâ€™u. Kanaafi, Nabiyyoonni dhiirota qofa irraa taâ€™an.

2ffaa- Qabeenya isaanii dubartoota irratti baasu. Kanneen akka mahrii, baasi manaa fi kkf. Soorata maatii dandaâ€™un itti gaafatamummaa dhiiraati.

Maatii irratti baasi kan baasu dubartii yoo taate, bulchiinsa irraa qooda fuudhatti jechuudha. Kuni immoo mana keessatti mormiin adda addaa akka uumamuuf sababa taâ€™a.

Akkasumas, dubartiin sadarkaan ishii guddaa taâ€™e dhiira sadarkaan gadi buâ€™aa taâ€™eetti yoo heerumte rakkoon adda addaa ni burqa. Fakkeenyaf, dubartiin doktoraa hospitaala keessa hojjattu, nama hospitaala kana keessatti qulqullessitu taâ€™etti yoo heerumte, wal dhabbiin ni uumama. Ishiin isarratti olâ€™aantummaa agarsiisun wal mormiin garagaraa mana keessatti kaâ€™a. Kanaafu, dubartiin dhiira ishii gitu ykn ishii ol taâ€™etti heerumuuf haa tattaafattu. Kana yommuu jennu dhiira sadarkaan ishii gadi taâ€™etti heerumun dhoowwadha jechuu keenya miti. Yoo jaallatte itti heerumuun mirga ishiiti. Garuu wanti tokko ni dhoowwama. Innis, nama amantiin ishii gad taâ€™etti heerumuun ni dhoowwama. Fakkeenyaf, kaafiratti heerumuun ishiif hin hayyamamu. Dhiirri kaafiraa hanga fedhe qabeenya haa qabaatu, dubartii Musliimaa gadi kan taâ€™eedha. Kanaafu, nama iimaanan ishii madaalutti heerumuuf haa tattaafattu.

7. As-sidq wal-amaana (Dhugummaa fi Amanamummaa)

Amma seena intala qaruute takka isinitti himaa naaf obsaa! Nabii Muusaan (aleyh salaam) ummata Firaâ€™awn jalaa dheessun gara ganda Madiyan jedhamtutti qajeele. Ganda tana keessaa fira hin qabu. Misra keessa bahee osoo gara ganda Madiyan deemu namoota beyladoota isaanii bishaan obaasanitti dhufe. Garuu shamarran lamaan beyladoota ofii obaasu irraa duubatti hafan. Nabii Muusaanis, â€œDhimmi keessan maalii? (Maaliif duubatti harkifatanii?)â€• jedhee gaafate. Shamarranis ni jedhan: â€œHanga tiiksitoonni beeladota ofii obaasanii deemanitti nuti obaasu hin dandeenyu. Abbaan keenya jaarsa dulloome.â€• Nabii Muusaaniis, beyladoota isaanii ni obaasef. Ergasii gara gaaddisaa deebiâ€™uun, â€œYaa Rabbii kiyya! Wanta gaarii gara kiyyatti buuste hunda garmalee itti hajama.â€• Jedhe. Ergasii, shamarran tannin keessaa shamarri takka saalfachaa dhufuun akkana jetteen, â€œBeyladoota keenya waan nuuf obaastef abbaan keenya mindaa siif kafaluuf si waama.â€• Innis gara abbaa ishii ni deeme. Seenaa isaa itti hime. Abbaanis, â€œHin sodaatin! uummata zaalimota taâ€™an jalaa baatee jirta.â€• Jechuun isa jajjabeesse. Shamarran lamaan tannin keessaa qaruuten takka akkana jette, â€œYaa Abbaa kiyya! Isa qaxari. Dhugumatti, irra caalaa namoota ati qaxartu isa jabaa fi amanamaa taâ€™eedha.â€•

Abbaanis niyyaa ishii hubatuun, â€œWaggaa saddeet na tajaajiluu irratti yoo wali galle, ani shamarran lamaan tiyya tanniin keessaa takka sitti heerumsiisu fedha. Wagga kudhan yoo guuttes, suni tola si biraa taâ€™eedha. Sirratti jabeessu hin fedhu. Gara fuunduraatti yoo Rabbiin fedhe namoota gaggaari irraa taâ€™uu na agarta.â€• jedhe. (Ilaali suuratu Al-Qasas 26:22-27)

Amma barnoonni asirraa fudhannu kana fakkaata:
Shamarran lamaan tunniin haala Nabii Muusaa sirritti hubatanii jiru. Amantii fi amala gaarii isaa sirritti argan. Kanaafi, shamarreen yommuu isa waamuuf isatti dhuftu saalfachaa itti dhufte. Namni iimaanan cimaa yoo taâ€™ee namoonni isa saalfatu. Ammas, saalfannan wanta dubartii irraa bareedudha. Shamarran tunniin jabeenyaa fi amanamummaa Nabii Muusaa yeroo gabaaba kana keessatti hubatanii jiru. Kanaafi, shamarreen abba ishiitin, â€œNama kana qaxari. Dhugumatti inni namoota ati qaxartu

hunda caalaa nama gaarii taâ€™eedha. Sababni isaas, jabaa fi amanamaadha.â€• jetteen.

Akka hayyoonni Qurâ€™aana ibsan jedhanitti, Abbaan ishii â€œAkkamitti jabaa fi amanamaa taâ€™uu beekte?â€• jedhee gaafate. Ishiinis ni jette, â€œDhagaa guddaa dhiirri kudhan malee baadhachu hin dandeenye adda ofii olkaase. Yommuu ani isa waliin gara manaa deebiâ€™u, fuundura isaa deeme. Innis akkana naan jedhe, â€œNa duuba deemi. Yoo karaa irraa gore, karaa kamiin deemu akka qabu akka beekuuf cirracha darbadhu.â€• (Tafsiir ibn Kasiir-Tafsiira Suuratu Al-Qasas)

Namni jabaa fi amanamaa taâ€™e dhugumatti maatii fi hawaasa bulchuun isatti hin ulfaatu. Qaamaa fi sammuun jabaa yoo taâ€™e, dhimmoota jireenyaa ni sirreessa. Amanamaa yoo taâ€™e, namoota hin ganu. Kanaafi, intalli qaruuteen tuni Nabii Muusaa nama jabaa fi amanamaa akka taâ€™e ibsite. Abbaanis niyyaa ishii hubatuun intala isaa Nabii Muusaatti heerumsisee.

Kuni dubartoota dhiirsa barbaadaniif barnoota guddaa taâ€™a. Ammas, Khadiijaan (radiyallahu anhaa) Ergamaa Rabbii (SAW) itti heerumte. Sababni isaas, Ergamaan Rabbii (SAW) nama amanamummaa fi dhugummaan beekkameedha.

Dhiirri amanamummaa yoo qabaate niiti isaa hin ganu. Yeroo ammaa dhiira meeqatu dubartii bareeddu fi gaarii taate osoo of jalaa qabu karaa adda addaatin ishii gana. Kanaafu, Rabbiin oltaâ€™aan dhiira amanamaa siif haa hiru! Sihis isaaf dubartii amanamtu si haa godhu.

8-Itti gaafatamummaa nama baadhachuu dandaâ€™u taâ€™uâ€“ kana beekuf adeemsa jireenyaa keessatti hanga dandaâ€™een wanta hundaa ofii kan hojjatuu fi dhimma ofii galmaan kan gahuu yoo taâ€™e, inni itti gaafatamummaa baadhachu dandaâ€™aa jechuudha. Garuu wanta hundaaf abbaa fi haadha irratti kan hirkatu yoo taâ€™e, dhaabbatanii isa ilaalun ni barbaachisa. Gurbaan kuni intala teenyaf ni taâ€™a moo hin taâ€™u?
9-Galiin isaa halaala irraa taâ€™uu- Dubartoota gaggaarii keessaa dubartii takkatu jaarsa ishiitiin akkana jette, â€œHaraama fuute nuttiin hin galin. Harâ€™a rakkoo irratti obsuu dandeenya. Garuu boruu ibidda Jahannam irratti obsuu hin dandeenyu.â€•
10-Aaqila taâ€™u, barataa beekumsaa ykn barsiisaa beekumsaa taâ€™uun ni filatama. Barataa ykn barsiisaa beekumsaa yommuu jennu kan beekumsa diini baratu ykn barsiisudha. â€•
11-Haadha abbaa isaatiif tola kan oolu taâ€™uu- dhiirri abbaa haadhaf tola oolu carraa niiti isaa waliin haala gaariin jiraachu qaba.

Kitaaba Wabii
Az-zawaajul Islaamiyy Saâ€™iid,Mahmud Misrii, fuula 238-242

Date Created
January 3, 2019
Author
admin